

NATURAL LAW AS THE STANDARD OF JUSTICE IN ARISTOTLE



MESTERBREV VED
ØYVIND JOHANNES
VARDENÆR EVENSTAD

Hva handler oppgaven om?

Masteroppgaven min handler om «naturlov» (*natural law*) eller, som vi er mer vant til å si på norsk, «naturrett» (*natural right*) og dens plass i Aristoteles' etikk og politiske filosofi. Med naturlov menes i denne sammenhengen en moralsk lov eller et sett med påbud om å gjøre det som er rett og forbud mot å gjøre det som er galt. Naturloven kalles «naturlig» fordi den kan utledes fra menneskets iboende natur ved hjelp av fornuften. Denne ideen går utover etisk riktig handling for enkeltmennesker og inn i rettsfilosofien, fordi den innebærer at statens «positive» (det vil si vedtatte) lovgivning er rettferdig hvis den stemmer overens med naturloven og urettferdig hvis den går imot den. Derfor er det mulig å snakke om urettferdige så vel som rettferdige lover, og dette har blitt brukt som begrunnelse for ukrenkelige rettigheter.

I det tjuende århundre sto debatten (som fremdeles pågår) i rettsfilosofien mellom naturrettsteoretikere på den ene siden og rettspositivistene på den andre. Rettspositivistene ble først og fremst representert av den østerrikske juristen Hans Kelsen, som mente at det ikke finnes noe grunnlag for lovens legitimitet utover at den er vedtatt av en stat. Denne debatten har mange likhetstrekk med en annen debatt – den såkalte «*physis* versus *nomos*»-debatten, fra de greske ordene for «natur» (*physis*) og «lov» eller «konvensjon» (*nomos*) – som foregikk i antikkens Athen mellom etiske «naturalister» (som Platon) og «konvensjonalister» (som de såkalte «sofistene» og deres elever, for eksempel Trasymakos og Kallikles).

Mot dette bakteppet tar jeg fatt på det omstridte spørsmålet om Aristoteles' posisjon i debatten, hvorvidt han er en naturrettsteoretiker og i så fall hva slags.

Hva argumenterer du for/mot?

Jeg argumenterer for at Aristoteles er en «genuin» naturrettsteoretiker på linje med Platon, og forsvarer dermed den tradisjonelle tolkningen som assosieres med Thomas Aquinas og Fred D. Miller jr. (i boken *Nature, Justice, and Rights in Aristotle's Politics*). Dette utgjør samtidig et argu-

ment mot Kelsens tolkning av Aristoteles som en forløper for rettspositivismen (Bernard Yack har kommet med en lignende tolkning i boken *The Problems of a Political Animal*).

Den kanskje mest interessante nytolkningen av Aristoteles i senere tid kommer fra Tony Burns ved University of Nottingham, og derfor bruker jeg en del plass på hans argumenter. Burns er enig med Kelsen og Yack i at Aristoteles ikke ser på naturloven som en standard for å vurdere hvorvidt statens positive lovgivning er rettfærdig eller urettfærdig, men står fast på at vi likevel bør tenke på ham som en slags naturrettsteoretiker – selv om naturloven i dette tilfellet kan brukes til å legitimere enhver lov eller institusjon i samfunnet (her peker Burns på Aristoteles' forsvar av slaveri).

Jeg vil si at Burns reduserer Aristoteles' naturrettsteori til en rent «formell» likhet for loven (*equity*), hvor en lov blir regnet som rettfærdig så lenge den behandler like tilfeller likt. Ifølge denne tolkningen blir det konkrete eller «substansielle» innholdet i lovgivningen simpelthen vedtatt av hver enkelt stat. Jeg klarer ikke å se hvordan dette skiller seg nevneverdig mye fra rettspositivisme i praksis. I min egen tolkning av Aristoteles er naturretten en standard som den positive loven kan mislykkes i å leve opp til, fordi det er menneskets natur og ikke staten som gir oss det substansielle innholdet så vel som den formelle rammen. Menneskets natur er uforanderlig på tvers av ulike samfunn.

Hvorfor bør andre lese oppgaven din?

Jeg har forsøkt å gi en historisk korrekt (og filosofisk troverdig) rekonstruksjon av Aristoteles' etikk og politiske filosofi, og underveis har jeg oppdaget noen aspekter ved tenkningen hans som ikke alltid får så stor oppmerksomhet. Mange tror for eksempel at det ikke finnes noen allmenngyldige moralske regler hos Aristoteles, fordi han er en dydsetiker som mener at hver enkelt situasjon er forskjellig og krever en spesifikk respons. Det siste er sant nok, men det betyr ikke at hva som helst kan være tillatt så

lenge situasjonen krever det. Aristoteles sier helt eksplisitt at det er minst tre handlinger – hor, tyveri og mord – som det er galt i seg selv å utføre, og jeg mener at han også anerkjente flere enn disse.

Ifølge min rekonstruksjon er det for Aristoteles, som for Aquinas etter ham, de negative budene i naturloven («Du skal ikke stjele») som alltid og i alle tilfeller er gyldige. De positive budene («Du skal levere tilbake det du har lånt») er for det meste gyldige, men de er foranderlige i noen tilfeller. Både de positive og de negative budene i naturloven kan utledes fra ett primært bud, og dette er implisitt (om ikke eksplisitt) hos Aristoteles: vi bør handle slik at vi fremmer det gode og unngår det onde for mennesket, hvor det gode er bestemt av menneskets natur. Denne tankegangen har blitt mer populær i det siste, samtidig som den aristoteliske metafysikken som ligger til grunn for den har fått et oppsving. Kanskje den til og med er riktig.

Hva er dine planer for fremtiden?

Det hadde vært spennende å jobbe videre med filosofi, kanskje med noen av temaene fra masteroppgaven, i form av en doktorgradsavhandling. I mellomtiden tar jeg sikte på å få meg jobb innenfor undervisning og fortsette med formidling av de store ideene. Det finnes behov for filosofisk kompetanse også utenfor academia, og er det én ting man kan lære av Aristoteles så er det at dydig handling er viktigere enn både kunnskap og anerkjennelse.